

Exploring the Lived Experiences of Primary School Teachers in District 9 of Tehran Regarding Post-COVID Education: A Phenomenological Study

Parisa Nouri *, Sediqeh Hayat Al-Ghaibi

1. Corresponding Author. PhD in Curriculum Studies, Department of Educational Sciences, Faculty of Humanities, University of Hormozgan, Bandar Abbas, Iran. parisa2014.n@gmail.com
2. M.A. in Educational Planning, Faculty of Literature and Humanities, Educational Sciences, Shahid Bahonar University of Kerman, Kerman, Iran s_hayati98@yahoo.com

Article Info

Article type:

Research Article

Keywords: Post-pandemic education, Phenomenology, Lived experiences of teachers, Primary education.

ABSTRACT

This study aimed to explore the lived experiences of primary school teachers in District 9 of Tehran regarding post-COVID education through a qualitative phenomenological approach. The research population consisted of teachers from the 2024-2025 academic year, of whom 13 individuals with at least three years of teaching experience and prior experience with pandemic-era education were purposefully selected. Data were collected through semi-structured interviews and analyzed using Colaizzi's seven-step method. The findings revealed that teachers faced challenges related to student behavior, technology, socio-cultural issues, and teaching-learning processes. However, the post-pandemic period also brought positive developments, including the integration of advanced educational technologies, the enhancement of media literacy, increased flexibility in instruction, and the expansion of multimedia-based teaching methods. Addressing these challenges requires strengthening educational infrastructure, improving digital literacy, designing flexible learning programs, and providing support for teachers. Investing in teachers' professional development, updating educational content, and fostering student-centered learning environments can contribute to improving the quality of education in the post-pandemic era.

Article history:

Received: 18 February

2025

Received in revised form: 17

March 2025

Accepted: 18 March 2025

Published online: 21 March

2025

Cite this article: Nouri, P., & Hayatolghibi, S. (2025). Exploring the lived experiences of primary school teachers in District 9 of Tehran regarding post-COVID education: A phenomenological study. *Curriculum Studies in Teacher Education and Development*, 1(1), 95-112. DOI: <http://doi.org/10.22034/jcsted.2025.511297.1017>

© The Author(s).

Publisher: Iranian Curriculum Studies Association

Extended Abstract

Introduction

The COVID-19 pandemic brought significant changes to the education system, leading to a shift toward virtual learning and posing challenges such as learning disruptions, educational inequalities, and psychological issues. Initially adopted as an emergency solution, online education gradually evolved into a complementary model within educational systems. In Iran, virtual education was implemented through the *Shad* application and video conferencing platforms, providing opportunities such as increased access to educational resources. However, it also introduced challenges, including reduced social interactions, decreased learning motivation, and technical difficulties. Research has shown that prolonged use of educational technology has led to a decline in collaborative interactions and an increased sense of isolation among students.

With the end of the pandemic, the integration of in-person and online learning in the form of blended education has gained attention. While this model enhances educational flexibility, it also necessitates new skills for both teachers and students. Previous studies have primarily focused on the general challenges of virtual learning, with limited attention given to teachers' lived experiences. Considering the crucial role of teachers in the learning process, examining their experiences in the post-pandemic era can provide valuable insights for improving educational policies.

Recent investigations indicate that teachers in this period have faced challenges related to infrastructure limitations, insufficient digital skills, and resistance to new technologies. On the other hand, opportunities such as the development of digital competencies, increased parental involvement, and greater flexibility in education have also emerged. Given these developments, the present study adopts a phenomenological approach to explore the lived experiences of primary school teachers in District 9 of Tehran regarding post-pandemic education. The main objective of this research is to identify the challenges and opportunities of this period and propose evidence-based strategies to enhance educational policymaking and professional development for teachers.

Methodology

This research, using a qualitative approach and a phenomenological method, explores the lived experiences of primary school teachers in District 9 of Tehran regarding post-pandemic education. The target population consisted of teachers who had at least three years of teaching experience and experience with online education during the pandemic. Purposeful sampling was employed, continuing until theoretical saturation was reached, with a final selection of 13 teachers. Data were collected through semi-structured interviews and transcribed into written form. Data analysis was conducted using a seven-step strategy, which included initial coding, organizing codes, extracting themes, and validating results with participants. To enhance the validity and reliability of the study, member checks, continuous data review, and the avoidance of researcher biases were employed.

Results and Conclusion

This study, using a phenomenological approach, explored the experiences of primary school teachers in District 9 of Tehran regarding educational transformations in the post-pandemic

era. The findings indicate that teachers have encountered challenges in behavioral, technological, social, cultural, and educational aspects, all of which have had a profound impact on the teaching-learning process. Behavioral challenges among students, including increased aggression, decreased concentration, academic anxiety, and reduced social interactions, highlight the need for psychological interventions, enhancement of social skills, and improved educational environments. Technological challenges, such as infrastructure issues, excessive dependence on mobile phones, and lack of parental supervision, have negatively impacted the education process, emphasizing the need to strengthen digital infrastructure, improve teachers' technological literacy, and raise parental awareness. In the teaching domain, teachers have faced the need for continuous training, resistance to new technologies, and weaknesses in content creation, suggesting that specialized training programs and strengthening the collaboration between families and schools can help address these challenges. Socially and culturally, the increased dependence of students on their parents and reduced responsibility point to the need for educational programs aimed at enhancing self-regulation and shifting societal views on the role of teachers. Additionally, learning challenges such as academic decline, superficial learning, and reduced analytical skills stress the importance of replacing traditional methods with more interactive approaches. Ultimately, post-pandemic transformations include equipping schools with new technologies, changing assessment methods, and increasing flexibility in the teaching process. However, challenges such as the digital divide and the need for teacher re-training persist, making it essential to improve technological infrastructure, support teachers, and develop comprehensive educational policies.

واکاوی تجربه زیستهی معلمان دوره ابتدایی منطقه ۹ شهر تهران از آموزش پسا کرونا: پژوهشی پدیدارشناسانه

پریسا نوری^۱، صدیقه حیات النبیی^۲

۱. نویسنده مسئول. دانشجوی دکتری رشته برنامه‌ریزی درسی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه هرمزگان، بندرعباس، ایران. parisa2014.n@gmail.com
۲. کارشناسی ارشد برنامه‌ریزی آموزشی، علوم تربیتی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه شهید باهنر کرمان، کرمان، ایران. s_hayati98@yahoo.com

اطلاعات مقاله	چکیده
<p>نوع مقاله: مقاله پژوهشی</p> <p>کلید واژه‌ها: آموزش پسا کرونا، پدیدارشناسی، تجربه زیسته معلمان، دوره ابتدایی.</p>	<p>این پژوهش با هدف واکاوی تجربه زیسته معلمان دوره ابتدایی منطقه ۹ تهران از آموزش در پسا کرونا، به روش کیفی و رویکرد پدیدارشناسانه انجام شد. جامعه پژوهش، معلمان ابتدایی سال تحصیلی ۱۴۰۳-۱۴۰۴ بودند که ۱۳ نفر بر اساس ملاک‌های سابقه تدریس حداقل سه سال و تجربه آموزش در دوران کرونا، به روش نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شدند. اشباع نظری پس از مصاحبه با ۱۳ نفر حاصل شد. داده‌ها از طریق مصاحبه نیمه‌ساختاریافته گردآوری و با الگوی هفت‌مرحله‌ای کلایزی تحلیل شدند. یافته‌ها نشان داد که معلمان با چالش‌هایی در ابعاد رفتار دانش‌آموزان، فناوری، مسائل فرهنگی-اجتماعی و فرآیندهای یاددهی-یادگیری مواجه بوده‌اند. با این حال، تجهیز مدارس به فناوری‌های نوین، ارتقای سواد رسانه‌ای، افزایش انعطاف‌پذیری در آموزش و گسترش استفاده از آموزش‌های چندرسانه‌ای از تحولات مثبت این دوران بود. مدیریت این چالش‌ها، مستلزم تقویت زیرساخت‌های آموزشی، ارتقای سواد رسانه‌ای، طراحی برنامه‌های آموزشی منعطف و حمایت جامع از معلمان است. تحقق این اهداف با سرمایه‌گذاری در توسعه حرفه‌ای معلمان، به‌روزرسانی محتواهای آموزشی و ایجاد محیط‌های یادگیری دانش‌آموزمحور، کیفیت آموزش را در پسا کرونا ارتقا خواهد داد.</p>
<p>تاریخچه مقاله: تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۱۱/۲۵ تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۱۲/۲۷ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۱۲/۲۸ تاریخ انتشار: ۱۴۰۴/۰۱/۰۱</p>	

استناد به این مقاله: نوری، پریسا و خیالت النبیی، صدیقه (۱۴۰۴). واکاوی تجربه زیسته معلمان دوره ابتدایی منطقه «۹» شهر تهران از آموزش پسا کرونا: پژوهشی پدیدارشناسانه. *مطالعات برنامه درسی در تربیت و بالندگی معلم*، ۱(۱)، ۹۵-۱۱۲.

DOI: <http://doi.org/10.22034/jcsted.2025.511297.1017>

© نویسندگان.

ناشر: انجمن مطالعات برنامه درسی ایران.

مقدمه

همه‌گیری کووید-۱۹ تحولات گسترده‌ای را در نظام آموزشی جهان رقم زد. تعطیلی ناگهانی مدارس و گذار اجباری به آموزش مجازی، چالش‌های بی‌سابقه‌ای را برای معلمان، دانش‌آموزان و سیاست‌گذاران آموزشی ایجاد کرد. این تغییرات، علاوه بر ایجاد اختلال در فرآیند یادگیری، پیامدهای اجتماعی و روان‌شناختی گسترده‌ای نیز به همراه داشت، از جمله تأثیر بر سلامت روان دانش‌آموزان و تشدید نابرابری‌های آموزشی (Bethhäuser et al., 2023). در واکنش به این بحران، آموزش آنلاین به عنوان راهکاری موقت مطرح شد، اما به مرور جایگاه خود را به عنوان یک مدل یادگیری مکمل تثبیت کرد (Engzell et al., 2021). (Yang, 2020) معتقد است که آموزش مجازی نه تنها فرصت‌هایی جدید را برای یادگیری فراهم کرده، بلکه به عنوان ابزاری توانمند در کنار سیستم آموزشی سنتی مورد استفاده قرار گرفته است.

آموزش مجازی در دوران همه‌گیری با استفاده از فناوری‌هایی همچون پلتفرم‌های ویدئوکنفرانس، واقعیت مجازی و متاورس اجرا شد (Hyun & Park, 2020). در همین راستا، در ایران وزارت آموزش و پرورش با راه‌اندازی اپلیکیشن شاد، بستر جدیدی را برای تعامل میان معلمان و دانش‌آموزان فراهم کرد (Ashouri, 2022). این تحول، ضمن ایجاد فرصت‌های نوین، چالش‌های متعددی را نیز به دنبال داشت. معلمان نه تنها با تغییرات اساسی در روش‌های تدریس مواجه شدند، بلکه در ارتباط با دانش‌آموزان و والدین نیز با چالش‌های آموزشی و روان‌شناختی روبه‌رو گردیدند (Alborzi et al., 2021; Abbasi, Hajazi, & Hakimzadeh, 2020). مطالعات نشان می‌دهد که استفاده مداوم از ابزارهای الکترونیکی منجر به کاهش تعاملات اجتماعی، افزایش احساس انزوا و کاهش انگیزه یادگیری در دانش‌آموزان شده است (Irawan et al., 2020; Ingram et al., 2021). علاوه بر این، دانش‌آموزان در مقایسه با آموزش حضوری، تمایل کمتری به یادگیری مشارکتی و تعامل با هم‌تایان و معلمان خود نشان داده‌اند (Dumford & Miller, 2018).

آموزش و یادگیری مبتنی بر تعامل انسانی، همواره یکی از مؤثرترین شیوه‌های آموزشی بوده است. درحالی‌که فناوری امکان دسترسی گسترده به محتوای آموزشی را تسهیل کرده، اما ارتباطات رو در رو همچنان نقشی حیاتی در فرآیند یادگیری ایفا می‌کند (Zamani, 2023). با پایان همه‌گیری، پیش‌بینی می‌شود که ترکیب آموزش سنتی و الکترونیکی در قالب یادگیری ترکیبی ادامه یابد. این تغییر، به‌ویژه برای معلمان، چالش‌هایی نظیر نیاز به تطبیق با روش‌های جدید و مواجهه با افت تحصیلی دانش‌آموزان را به دنبال داشته است (Paknezhad, Esmaili, & Narimani, 2023). در همین راستا، Alexander et al. (2019) بر لزوم اتخاذ رویکردی چندوجهی برای اجرای موفق یادگیری ترکیبی تأکید دارند. آموزش آنلاین، به‌ویژه در شرایط بحران، به عنوان راهکاری ضروری مطرح شده و در دوران همه‌گیری، تنها گزینه برای تداوم آموزش بود (Hodges et al., 2020). این تجربه جهانی، نقطه عطفی در تحول نظام‌های آموزشی محسوب می‌شود.

بررسی پژوهش‌های پیشین نشان می‌دهد که اغلب مطالعات بر جنبه‌های کلی آموزش مجازی و چالش‌های آن متمرکز بوده‌اند و کمتر به تجربیات زیسته معلمان، به‌ویژه در مقطع ابتدایی، پرداخته‌اند. درحالی‌که معلمان نقش کلیدی در فرآیند آموزش ایفا می‌کنند و تجربه آن‌ها می‌تواند بینش ارزشمندی در جهت بهبود سیاست‌های آموزشی ارائه دهد. یافته‌های پژوهش‌های مختلف (Qasemi & Kadkhoda, 2023; Fathi-Azar et al., 2016; Abbasi et al., 2020; Javaheri et al., 2022; Chobdari et al., 2020; Folkman et al., 2023; Todd, 2020; Ghazari et al., 2020; Lucy, 2018; Olcek et al., 2022; Samadi, 2021) نشان‌دهنده چالش‌های متعدد ناشی از آموزش مجازی در دوران کووید-۱۹ هستند. این چالش‌ها شامل افت تحصیلی دانش‌آموزان، مشکلات فنی، فشارهای روانی، کاهش تعاملات اجتماعی، کاهش انگیزه یادگیری، ارزشیابی نامناسب و مشکلات ارتباطی بوده‌اند. علاوه بر این، استفاده طولانی مدت از ابزارهای الکترونیکی باعث بروز مشکلات جسمانی نظیر ضعف بینایی و کاهش تحرک در دانش‌آموزان شده است.

تحولات آموزشی ناشی از کووید-۱۹، معلمان را با چالش‌های متعددی مواجه کرده است. پژوهش‌های مختلف (Amarollah & Azadi Ahmadabadi, 2021; Crawford et al., 2020; Gharti, 2023; Goudarzi et al., 2023; Rizak, 2021; Kadkhoda & Nasti-Zayi, 2021; Sahebi et al., 2021; Hatami et al., 2021; Sadeghi & Dehghani, 2022; Dwivedi,

نشان می‌دهند که چالش‌های معلمان عمدتاً در دو حوزه خلاصه می‌شوند: نخست، مشکلات زیرساختی نظیر کمبود دسترسی به اینترنت و تجهیزات آموزشی، و دوم، ضعف مهارت‌های دیجیتالی و مقاومت در برابر فناوری‌های نوین آموزشی. با گذار به دوران پسا کرونا، این چالش‌ها با نیاز به طراحی آموزش‌های ترکیبی و بهینه‌سازی روش‌های تدریس پیچیده‌تر شده‌اند.

همچنین، پژوهش‌های مختلف (Mouratidou et al., 2020; Zarei Sheikhalaei & Javadipour, 2021; Brown et al., 2020; Langford & Damsa, 2020; Ross, 2020; Basilaia & Kvavadze, 2020; Ratten, 2023; Panda et al., 2021; Hajizadeh et al., 2021; Tang, 2023; Jomezai et al., 2023; Zhao et al., 2020; Hargreaves, 2021; Shrestha et al., 2022; Arab Mokhtari, 2022) به فرصت‌های آموزشی ناشی از آموزش مجازی نیز اشاره کرده‌اند. این مطالعات نشان می‌دهند که آموزش آنلاین به افزایش مشارکت والدین، توسعه مهارت‌های دیجیتالی معلمان و دانش‌آموزان، و انعطاف‌پذیری بیشتر در روش‌های آموزشی منجر شده است. در دوران پسا کرونا، این فرصت‌ها می‌توانند در جهت بهبود کیفیت آموزش مورد استفاده قرار گیرند.

با این حال، با توجه به تحولات گسترده آموزشی ناشی از همه‌گیری کووید-۱۹، بررسی تجربیات زیسته معلمان، به‌ویژه در دوره ابتدایی، اهمیت فراوانی دارد. لذا، پژوهش حاضر با رویکرد پدیدارشناسانه به دنبال واکاوی تجربیات زیسته معلمان دوره ابتدایی منطقه ۹ شهر تهران از آموزش در دوران پسا کرونا است. هدف اصلی این پژوهش، شناسایی ابعاد ناشناخته چالش‌ها و فرصت‌های ناشی از تحول آموزش در این دوره و ارائه راهکارهایی مبتنی بر شواهد برای ارتقای سیاست‌گذاری‌های آموزشی، توسعه مهارت‌های حرفه‌ای معلمان و بازطراحی نظام‌های آموزشی ترکیبی است.

با این حال، با توجه به تحولات گسترده آموزشی ناشی از همه‌گیری کووید-۱۹، بررسی تجربیات زیسته معلمان، به‌ویژه در دوره ابتدایی، از اهمیت بالایی برخوردار است. معلمان به عنوان کنشگران اصلی فرآیند یاددهی-یادگیری، نه تنها با چالش‌های آموزشی، فناوری و روان‌شناختی روبه‌رو بوده‌اند، بلکه در خط مقدم سازگاری با تغییرات و ارائه راهکارهای عملی قرار داشته‌اند. تجربه زیسته آنان می‌تواند تصویری واقعی از موانع، نیازها و فرصت‌های آموزش پسا کرونا ارائه دهد و بستری برای بهبود سیاست‌گذاری‌های آموزشی فراهم کند. لذا، پژوهش حاضر با رویکرد پدیدارشناسانه به دنبال واکاوی عمیق این تجربیات در میان معلمان دوره ابتدایی منطقه ۹ شهر تهران است. هدف اصلی این پژوهش، شناسایی ابعاد ناشناخته چالش‌ها و فرصت‌های ناشی از تحول آموزش در این دوره و ارائه راهکارهایی مبتنی بر شواهد برای ارتقای سیاست‌گذاری‌های آموزشی، توسعه مهارت‌های حرفه‌ای معلمان و بازطراحی نظام‌های آموزشی ترکیبی است.

روش پژوهش

پژوهش حاضر با رویکرد کیفی و روش پدیدارشناسی انجام شده است که بر درک و تفسیر عمیق تجربیات زیسته معلمان از آموزش در دوران پسا کرونا تمرکز دارد. جامعه آماری شامل معلمان ابتدایی منطقه ۹ شهر تهران است که با روش نمونه‌گیری هدفمند و بر اساس قاعده اشباع، ۱۳ نفر از آنان انتخاب شدند. ملاک انتخاب معلمان شامل داشتن حداقل سه سال سابقه تدریس، تجربه آموزش مجازی در دوران کرونا و تمایل به مشارکت در پژوهش بود. اشباع زمانی حاصل شد که پس از انجام مصاحبه با ۱۳ معلم، داده‌های جدیدی در پاسخ‌های شرکت‌کنندگان ظاهر نشد و الگوهای استخراج‌شده تکراری شدند. داده‌ها از طریق مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته جمع‌آوری و محتوای مصاحبه‌ها به صورت متن پیاده‌سازی شدند. تحلیل داده‌ها با استفاده از راهبرد هفت‌مرحله‌ای (Klazzy, 1978) انجام شد که شامل پیاده‌سازی مصاحبه‌ها، مطالعه مکرر متون، استخراج و کدگذاری اولیه، سازماندهی کدها در قالب خوشه‌های مفهومی، بازبینی و تجمیع زیرمضامین، استخراج مضامین اصلی و در نهایت ارجاع نتایج به شرکت‌کنندگان برای تأیید اعتبار یافته‌ها بود. برای افزایش روایی پژوهش، از تأیید مشارکت‌کنندگان و بررسی مستمر کدها استفاده شد و پژوهشگران تلاش کردند تا از پیش‌فرض‌های شخصی خود اجتناب کنند.

جدول ۱

مشخصات مصاحبه شوندهگان

شماره مصاحبه شونده	تحصیلات	مقطع تحصیلی	رشته تحصیلی	سابقه خدمت (سال)
۱	کارشناسی	ابتدایی	روانشناسی	۳
۲	کارشناسی ارشد	ابتدایی	روانشناسی	۴
۳	کارشناسی	ابتدایی	کشاورزی	۶
۴	کارشناسی	ابتدایی	آموزش ابتدایی	۳۱
۵	کارشناسی ارشد	ابتدایی	آموزش و بهسازی منابع انسانی	۴
۶	کارشناسی	ابتدایی	زبان انگلیسی	۲۸
۷	کارشناسی ارشد	ابتدایی	روانشناسی	۴
۸	کارشناسی	ابتدایی	آموزش ابتدایی	۲۲
۹	فوق دیپلم	ابتدایی	آموزش ابتدایی	۲۶
۱۰	کارشناسی	ابتدایی	کشاورزی	۳
۱۱	کارشناسی	ابتدایی	آموزش ابتدایی	۱۹
۱۲	کارشناسی	ابتدایی	تربیت بدنی	۱۰
۱۳	کارشناسی ارشد	ابتدایی	علوم تربیتی	۴

یافته‌ها

با تحلیل پاسخ‌های ارائه‌شده توسط شرکت‌کنندگان در پژوهش، دیدگاه‌های مشترک مصاحبه‌شوندگان استخراج و در قالب مضامین پایه دسته‌بندی شدند. در نهایت، شش مضمون پایه شناسایی شد که در جدول ۲ همراه با نمونه‌هایی از شواهد استخراج‌شده از مصاحبه‌ها ارائه شده است.

جدول ۲

مضامین پایه استخراج‌شده از پاسخ‌های شرکت‌کنندگان

مضمون	مضامین فرعی	بخشی از متن مصاحبه
چالش‌های رفتاری دانش‌آموزان	پرخاشگری	کد شماره (۷) به چالش‌های اساسی دانش‌آموزان در مدیریت هیجانات و احساسات خود اشاره می‌کند وی بیان داشت: «دانش‌آموزان در مدیریت هیجانات، به ویژه در موقعیت‌های استرس‌زا، با چالش‌های عمده‌ای مواجه هستند. بروز عصبانیت و ناراحتی اغلب با شدت و بدون کنترل صورت می‌گیرد که این مسئله منجر به افزایش تعارضات و اختلافات بین دانش‌آموزان شده است. این رفتارها تأثیر منفی بر توانایی آن‌ها در سازگاری با هم‌کلاسی‌ها و ایجاد روابط مثبت گذاشته و به بروز مشکلات اجتماعی در محیط کلاس منجر شده است.»
	مشکلات انضباطی	کد شماره (۱) به چالش‌های مرتبط با حفظ نظم در کلاس اشاره می‌کند، وی بیان می‌کند: «علی‌رغم استفاده از روش‌های تدریس متنوع و بهره‌گیری از فعالیت‌های عملی، حفظ نظم کلاس پس از گذشت ۱۵ دقیقه از شروع درس بسیار دشوار می‌شود. به نظر می‌رسد دانش‌آموزان به سرعت تمرکز خود را از دست می‌دهند و تداوم کنترل کلاس به یک چالش قابل توجه تبدیل می‌شود»

<p>کد شماره (۳) در زمینه مسئله کاهش تمرکز و توجه دانش‌آموزان بیان می‌کند: «دانش‌آموزان تمرکز و توجه کافی در کلاس درس ندارند و به یادآوری مداوم برای حفظ تمرکز نیاز دارند. به نظر می‌رسد این کاهش توجه و دقت، احتمالاً نتیجه تجربه آموزش در دوران کرونا باشد. به دلیل عدم نیاز به تمرکز مداوم در کلاس‌های آنلاین، توانایی تمرکز آن‌ها در محیط حضوری کاهش یافته است».</p>	<p>عدم تمرکز در کلاس درس</p>
<p>کد شماره (۲) به مسئله افزایش اضطراب و استرس تحصیلی در میان دانش‌آموزان اشاره می‌کند: «دانش‌آموزان در حال حاضر با سطوح بالاتری از استرس مواجه هستند که این پدیده به‌ویژه در محیط کلاس درس به‌وضوح قابل مشاهده است. آنان پاسخ‌گویی در جمع را به عنوان یک چالش جدی تلقی می‌کنند. این وضعیت نه تنها تأثیرات منفی بر فرآیند یادگیری آن‌ها دارد، بلکه می‌تواند منجر به کاهش اعتماد به نفس و مشارکت فعال دانش‌آموزان در فعالیت‌های کلاسی گردد».</p>	<p>افزایش اضطراب و استرس تحصیلی</p>
<p>کد شماره (۶) به چالش‌های اجتماعی دانش‌آموزان در دوران پساکرونا اشاره دارد و بیان می‌کند: «از جمله مهم‌ترین این چالش‌ها، کاهش تعاملات اجتماعی، افزایش انزواطلبی، عدم تمایل به مشارکت در فعالیت‌های گروهی، و ناتوانی در حل تعارضات است. این مسائل نشان‌دهنده تأثیرات منفی دوران پساکرونا بر روابط اجتماعی و مهارت‌های بین‌فردی دانش‌آموزان می‌باشد».</p>	<p>کاهش تعاملات اجتماعی</p>
<p>کد شماره (۷) به موضوع کاهش اعتماد به نفس در میان دانش‌آموزان اشاره دارد. وی بیان می‌کند: «آموزش مجازی، همراه با دخالت گسترده والدین در دوران کرونا، تأثیر منفی چشمگیری بر اعتماد به نفس دانش‌آموزان داشته است. این وضعیت موجب شده است که در دوران پساکرونا، دانش‌آموزان همچنان به توانایی‌های خود اعتماد کافی نداشته باشند و در کلاس درس به طور مداوم به دنبال تأیید معلم باشند».</p>	<p>کاهش اعتماد به نفس</p>
<p>کد شماره (۴) به مسئله افزایش وزن و مشکلات سلامتی دانش‌آموزان اشاره دارد، وی بیان می‌کند: «کاهش فعالیت‌های بدنی، تغذیه نامناسب و تمایل به بازی‌های رایانه‌ای، عوامل مؤثری هستند که به بروز مشکلات متعددی در سلامت دانش‌آموزان، از جمله افزایش وزن، منجر شده‌اند».</p>	<p>سبک زندگی کم‌تحرک</p>
<p>کد شماره ۹ به چالش‌های جدی زیرساختی در حوزه فناوری در مدارس اشاره دارد و وی بیان می‌کند: «در زمینه تجهیزات مدارس، تغییرات محسوسی مشاهده نمی‌شود. به‌عنوان نمونه، معلمان غالباً برای انجام وظایف آموزشی خود به استفاده از سیستم‌های کامپیوتری مدیران و معاونان روی می‌آورند، زیرا امکانات جداگانه‌ای برای انجام امور آموزشی خود در اختیار ندارند».</p>	<p>مشکلات زیرساختی فناوری</p>
<p>کد شماره (۹) به یکی از چالش‌های عمده معلمان در دوران پساکرونا، یعنی ناتوانی در تسلط کافی بر فناوری‌های آموزشی و ابزارهای آنلاین، اشاره دارد، وی بیان می‌کند: «این محدودیت در بهره‌گیری از ظرفیت‌های فناوری نه تنها بر کیفیت آموزش تأثیر منفی گذاشته، بلکه فشارهای مضاعفی را نیز بر معلمان تحمیل کرده است. در نتیجه، معلمان قادر به استفاده بهینه از امکانات آموزشی نوین نبوده‌اند و این امر منجر به کاهش اثربخشی فرآیند یاددهی-یادگیری و تأثیر منفی بر تجربه تحصیلی دانش‌آموزان شده است».</p>	<p>عدم تسلط معلمان به فناوری‌های روز</p>
<p>کد شماره (۴) به چالش وابستگی بیش از حد دانش‌آموزان به گوشی‌های هوشمند و بازی‌های رایانه‌ای اشاره دارد. وی بیان می‌کند: «این مسئله نه تنها منجر به کاهش تمرکز و عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان شده، بلکه تعاملات اجتماعی آن‌ها را نیز محدود کرده است. همچنین، استفاده بیش از حد از تلفن‌های همراه، فعالیت‌های بدنی دانش‌آموزان را کاهش داده و به بروز مشکلات جسمی و روانی منجر شده است».</p>	<p>چالش‌های فناوری وابستگی بیش از حد دانش‌آموزان به تلفن همراه</p>
<p>کد شماره (۱۳ و ۱۱) در این باره بیان می‌کند: «درگیر کردن دانش‌آموزان در فضای مجازی بدون نظارت مناسب می‌تواند منجر به بروز مشکلاتی چون دسترسی به محتوای نامناسب، کاهش فعالیت‌های بدنی، و آسیب‌های روانی شود. او همچنین تأکید می‌کند که در بسیاری از خانواده‌ها کنترل مؤثری بر نحوه استفاده فرزندان از اینترنت و فضای مجازی وجود ندارد، که این مسئله به‌ویژه در دوران پساکرونا به عنوان یکی از چالش‌های اساسی در تربیت و نظارت بر دانش‌آموزان مطرح شده است».</p>	<p>عدم نظارت والدین بر دانش‌آموزان در فضای مجازی</p>
<p>معلمان بر این باورند که به‌روز نگه‌داشتن دانش و مهارت‌های حرفه‌ای یکی از ضروریات آموزش در عصر حاضر است. کد شماره (۱۰) در این باره بیان می‌کند «معلمان باید همواره دانش و مهارت‌های خود را به‌روزرسانی کنند و از روش‌های نوین تدریس، تولید محتوا و فناوری‌های جدید آگاهی داشته باشند. در برخی موارد، مشاهده می‌شود که دانش‌آموزان در استفاده از فناوری‌های جدید از معلمان پیشروتر هستند، که این مسئله نشان‌دهنده ضرورت آموزش مستمر برای معلمان است. به‌ویژه در دوران پساکرونا که آموزش آنلاین و استفاده از فناوری‌های دیجیتال به بخش جدایی‌ناپذیری از فرآیند آموزشی تبدیل شده است».</p>	<p>نیاز به آموزش مستمر</p>

چالش‌های فناوری

چالش‌های معلمان

معلمان به مقاومت برخی از همکاران باتجربه خود در برابر تغییرات فناوری آموزشی اشاره می‌کنند. کد شماره (۲) در این باره بیان می‌کند: «معلمان با سابقه معمولاً در مقابل تغییرات فناوری‌های آموزشی مقاومت کرده و ترجیح می‌دهند از روش‌های سنتی تدریس استفاده کنند. این مسئله می‌تواند چالشی برای به‌کارگیری روش‌های نوین تدریس و استفاده از فناوری‌های جدید در کلاس‌های درس ایجاد کند. با توجه به سرعت تغییرات در حوزه فناوری‌های آموزشی، ضروری است که معلمان انعطاف‌پذیری بیشتری در پذیرش و بهره‌برداری از این ابزارها داشته باشند».

مقاومت معلمان با سابقه در بکارگیری فناوری‌های جدید

دخالت بیش از حد والدین در امور آموزشی، به‌ویژه در دوران پسا کرونا، به یک چالش جدی تبدیل شده است. کد شماره (۱۱) در این باره بیان می‌کند: «حضور مداوم والدین در کنار فرزندانشان در طول آموزش‌های مجازی، این تصور را در آن‌ها ایجاد کرده که می‌توانند به‌طور مستقیم در روند آموزشی مشارکت کنند. گاهی والدین به گونه‌ای رفتار یا اظهار نظر می‌کنند که گویی خود آن‌ها معلم هستند. این مسئله می‌تواند باعث ایجاد اختلال در فرایند آموزشی و در نتیجه بروز چالش‌های بیشتری برای معلمان شود».

دخالت بیش از حد والدین

معلمان به ضعف‌های موجود در تولید محتوای آموزشی در دوران پسا کرونا اشاره داشتند. کد شماره (۵) در این باره بیان می‌کند: «اگرچه دوران کرونا معلمان را به ناچار با فناوری‌های آموزشی آشنا کرد و آن‌ها از این ابزارها در تدریس استفاده نمودند، اما سطح سواد دیجیتال و توانایی‌های فناوری آن‌ها به اندازه کافی ارتقا نیافته است. به‌عنوان مثال، برخی از همکاران هنوز ثبت نمرات دانش‌آموزان خود در سامانه‌های آموزشی را به دیگران واگذار می‌کنند. این موضوع نشان‌دهنده نیاز به آموزش‌های تخصصی بیشتر در زمینه تولید محتوا و فناوری‌های آموزشی است».

ضعف در تولید محتوا

کد شماره (۳) در خصوص چالش‌های موجود در فرآیند ارزیابی دانش‌آموزان اظهار می‌دارد: «اجرای کامل ارزشیابی توصیفی برای هر یک از دانش‌آموزان به‌ویژه در کلاس‌های با جمعیت بالا، واقعاً امکان‌پذیر نیست. در شرایطی که تنوع قابل توجهی در سطوح یادگیری، توانایی‌ها و نیازهای دانش‌آموزان وجود دارد، ارزیابی دقیق از آن‌ها می‌تواند به یک چالش جدی تبدیل شود. با توجه به اینکه ارزشیابی توصیفی نیازمند دقت و زمان کافی برای تجزیه و تحلیل عملکرد هر دانش‌آموز است، محدودیت‌های زمانی و برنامه درسی، انجام این کار را برای معلمان دشوار می‌سازد».

مشکلات ارزیابی دانش‌آموزان

کد شماره (۱۰) در این باره بیان می‌کند: «بسیاری از دانش‌آموزان برای انجام تکالیف خود به همراهی و تأیید والدین نیاز دارند. این وابستگی می‌تواند چالش‌های جدی برای یادگیری مستقل آن‌ها ایجاد کند. به‌عنوان مثال، گاهی مشاهده می‌شود که دانش‌آموزی که در خانه تکلیف خود را به‌طور کامل و با دقت انجام داده است، در محیط کلاس قادر به تکرار آن نیست. این وضعیت نشان‌دهنده عدم اعتماد به نفس و استقلال در فرآیند یادگیری است و می‌تواند مانع از توسعه مهارت‌های ضروری مانند حل مسئله و تفکر انتقادی در دانش‌آموزان گردد. در نتیجه، این وابستگی به والدین ممکن است به عدم توانایی در یادگیری مستقل و عدم عملکرد مطلوب در کلاس منجر شود».

وابستگی به والدین در انجام تکالیف

اکثر معلمان به کاهش حس مسئولیت‌پذیری در بین دانش‌آموزان در دوران پسا کرونا اشاره دارند. کد شماره (۱) در این خصوص بیان می‌کند: «در این دوره، شاهد کاهش قابل توجه حس مسئولیت‌پذیری در میان دانش‌آموزان هستیم. این پدیده به‌ویژه در انجام تکالیف گروهی و فردی نمود بیشتری یافته است. به‌عنوان مثال، بسیاری از دانش‌آموزان تمایل دارند مسئولیت کارهای گروهی را به سایر اعضای گروه واگذار کرده و از مشارکت فعال در فرآیند یادگیری خودداری کنند. علاوه بر این، وابستگی بیش از حد به معلم و انتظار برای دریافت پاسخ‌های آماده، از دیگر نشانه‌های کاهش مسئولیت‌پذیری در این دوره است. این وضعیت نه تنها بر کیفیت یادگیری دانش‌آموزان تأثیر منفی می‌گذارد، بلکه می‌تواند به ایجاد فرهنگ یادگیری غیرفعال و وابستگی در دانش‌آموزان منجر شود».

کاهش حس مسئولیت‌پذیری دانش‌آموزان

چالش‌های فرهنگی-اجتماعی والدین، دانش‌آموزان و معلمان

کد شماره (۲) در این باره بیان می‌کند: «در این دوره، والدین از معلمان انتظار دارند که علاوه بر تدریس حضوری، به‌صورت آنلاین نیز در دسترس باشند و به سوالات و درخواست‌های آن‌ها پاسخ دهند. این انتظارات موجب افزایش قابل توجه بار کاری معلمان شده است».

انتظار پاسخگویی تمام وقت از معلم

یکی از چالش‌های بارز در نظام آموزشی پسا کرونا، افت محسوس عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان، به‌ویژه در حوزه ریاضیات می‌باشد. کد شماره (۱۱) در این باره بیان می‌کند: «افت تحصیلی که در نتایج ارزیابی‌ها و توانایی دانش‌آموزان در حل مسائل ریاضی به‌وضوح قابل مشاهده است، عوامل متعددی از جمله وقفه‌های ایجاد شده در جریان آموزش حضوری و مشکلات ناشی از آموزش‌های مجازی، باعث این افت تحصیلی شده‌اند. بازسازی پایه‌های علمی دانش‌آموزان و تلاش برای بازگرداندن آنان به سطح مطلوب، به‌ویژه در دروس پایه به یک ضرورت فوری در نظام آموزشی تبدیل شده است».

افت تحصیلی

چالش‌های یاددهی-یادگیری دانش‌آموزان

از نظر معلمان روش آموزش مستقیم و یکطرفه حاکم بر دوران همه‌گیری کووید-۱۹، منجر به شکل‌گیری الگوی یادگیری سطحی در دانش‌آموزان شده است. کد (۲) در این باره اظهار می‌دارد که «دانش‌آموزان به جای اینکه به عنوان کنشگران فعال در فرایند یادگیری مشارکت داشته باشند، بیشتر به نقش دریافت‌کنندگان منفعل اطلاعات اکتفا کرده‌اند».

یادگیری سطحی (دریافت منفعلانه)

کد شماره (۲) در این باره بیان می‌کند: «در گذشته، دانش‌آموزان برای یافتن پاسخ پرسش‌های خود از منابع مختلفی همچون افراد متخصص، کتاب‌ها و مجلات استفاده می‌کردند. این فرایند به میزان قابل توجهی در تقویت مهارت‌های تفکر انتقادی و حل مسئله آنان نقش داشت. با این حال، امروزه به دلیل وابستگی بیش از حد دانش‌آموزان به منابع آنلاین و دسترسی آسان به اطلاعات، آن‌ها به جای جستجوی عمیق و تحلیلی، تمایل دارند به سرعت پاسخ‌های آماده را بیابند. این امر به طور مستقیم منجر به کاهش توانایی آن‌ها در تحلیل دقیق و عمیق مسائل شده است».

کاهش قدرت تجزیه و تحلیل مسائل

معلمان به به چالش‌های ناشی از ضعف دانش‌آموزان در درک مفاهیم پایه در برخی دروس، به ویژه ریاضی و فارسی، اشاره نمودند. کد شماره (۴) در این باره می‌کند: «شیوه‌های آموزشی آنلاین، به ویژه در دروس ریاضی و فارسی، در انتقال مؤثر مفاهیم پایه ناکارآمد بوده و این امر منجر به بروز مشکلات یادگیری در دانش‌آموزان، به ویژه در دوران پس از همه‌گیری کرونا شده است. این موضوع، یکی از چالش‌های اساسی آموزش مجازی است که در دروس پایه و بنیادین، تأثیرات قابل توجهی بر کیفیت یادگیری دانش‌آموزان گذاشته است».

عدم تسلط به مفاهیم پایه

کد شماره (۳) در این باره بیان می‌کند: «ضعف در مهارت‌های پایه خواندن و نوشتن به عنوان یک مانع جدی در یادگیری دانش‌آموزان مطرح شده است. مشکلات مرتبط با خوانداری و نوشتاری در بسیاری از دانش‌آموزان مشاهده می‌شود و تأثیر منفی قابل توجهی بر عملکرد تحصیلی آن‌ها دارد. این امر نشان‌دهنده وجود یک چالش جدی در حوزه آموزش است که نیازمند توجه ویژه».

مشکلات خوانداری و نوشتاری

معلمان در این رابطه اشاره دارند که دانش‌آموزان انگیزه کافی برای مطالعه مستقل و فراتر از محتوای درسی ندارند. این امر می‌تواند عواقب منفی بر رشد که به گفته وی، علی‌رغم تلاش‌های صورت گرفته برای تقویت روحیه مطالعه در دانش‌آموزان، بسیاری از آنان به محتوای کتاب‌های درسی اکتفا کرده و تمایلی به مطالعه منابع خارج از کلاس نشان نمی‌دهند. کد شماره (۹) بر این نکته تأکید کرد: «برنامه‌های تشویقی برای گسترش دایره مطالعاتی دانش‌آموزان، تاکنون نتایج مطلوبی به همراه نداشته است. به نظر می‌رسد شناختی و فرهنگی آن‌ها داشته باشد».

عدم علاقه به مطالعه کتاب‌های غیر درس

با توجه به شرایط پساکرونا، تغییرات عمده‌ای در شیوه‌های تدریس، فرآیندهای یادگیری و تعاملات آموزشی رخ داده است. این تحولات تحت تأثیر عواملی مختلفی قرار دارد که جدول شماره (۳) به شناسایی این تغییرات و ویژگی‌های آن‌ها می‌پردازد.

جدول شماره ۳

تحولات آموزش در دوران پساکرونا

مضمون	مضامین فرعی	بخشی از روایات
تحولات آموزش در دوران پساکرونا	تجهیز مدارس به فناوری جدید	کد شماره (۱) در این باره بیان می‌کند: «تجهیز مدارس به ابزارهایی مانند لپ‌تاپ، پروژکتور و تخته‌های هوشمند، تا حدی امکانات آموزشی را بهبود داده است. این فناوری‌ها به ما معلمان اجازه می‌دهد که با استفاده از محتوای چندرسانه‌ای، درس‌ها را جذاب‌تر و تعاملی‌تر کنیم. برای مثال، نمایش تصاویر، ویدیوها و حتی برنامه‌های آموزشی دیجیتال به درک بهتر دانش‌آموزان از مفاهیم کمک می‌کند و کلاس‌ها از حالت یکنواخت خارج می‌شود».
ارتقاء سواد رسانه‌ای معلمان و دانش‌آموزان		کد شماره (۴) در این باره بیان می‌کند «تحولات ناگزیر آموزشی ناشی از همه‌گیری کرونا، منجر به ارتقای قابل توجه سواد رسانه‌ای معلمان شده است. معلمان، در مواجهه با چالش‌های آموزش مجازی، ناچار به فراگیری و استفاده از ابزارها و پلتفرم‌های آموزشی متنوعی شدند. این امر موجب تقویت توانایی آن‌ها در تولید محتوای دیجیتال، مدیریت کلاس‌های آنلاین و ارائه مطالب درسی به شیوه‌های نوین و تعاملی شده است».

معلمان در این باره اشاره دارند که آموزش مجازی، با فراهم آوردن بستری مناسب برای ادامه فرایند یادگیری در شرایط مختلف، انعطاف‌پذیری و پایداری نظام آموزشی را به طور چشمگیری افزایش داده است. کد شماره (۸) در این باره بیان می‌کند: «این شیوه آموزشی، به‌ویژه در مواقع بحران و شرایطی که برگزاری کلاس‌های حضوری با محدودیت‌هایی مواجه است، همچون آلودگی هوا یا بیماری‌های همه‌گیر، به عنوان یک راهکار مؤثر و جایگزین مطرح می‌شود. با بهره‌گیری از آموزش مجازی، دانش‌آموزان می‌توانند در هر زمان و مکان به یادگیری بپردازند و از وقفه‌های تحصیلی جلوگیری کنند. علاوه بر این، برگزاری کلاس‌های آنلاین، ارتباط مستمر بین معلم و دانش‌آموز را تسهیل کرده و تجربه‌ای نوین از یادگیری را برای دانش‌آموزان فراهم می‌آورد که می‌تواند به ارتقای کیفیت آموزش کند».

ورود آموزش مجازی به حوزه تعلیم و تربیت

معلمان بر نقش مؤثر فناوری‌های آموزشی در غنی‌سازی فرآیند یاددهی-یادگیری تأکید نمودند. در این باره کد شماره (۱۲) بیان می‌کند: «با بهره‌گیری از ابزارهای متنوعی همچون شبیه‌سازی، فیلم‌های آموزشی و ضبط تدریس‌ها، تلاش نموده است تا یادگیری را برای دانش‌آموزان جذاب‌تر و عمیق‌تر سازد. استفاده از این فناوری‌ها نه تنها به درک بهتر مفاهیم توسط دانش‌آموزان کمک کرده است، بلکه امکان مرور مجدد مطالب و یادگیری با سرعت فردی را نیز برای آنان فراهم آورده است. به باور این معلم، فناوری‌های آموزشی ضمن افزایش تعامل دانش‌آموزان در کلاس، به عنوان یک منبع ارزشمند برای یادگیری مستمر و شخصی‌سازی شده عمل می‌نمایند».

چند رسانه‌ای بودن آموزش

کد شماره (۴) و (۲) در این باره بیان می‌کنند: «گسترش فناوری‌های آموزشی در دوران پسا کرونا، تحولی بنیادین در نظام آموزش و پرورش ایجاد کرده است. با حذف محدودیت‌های مکانی و زمانی، دانش‌آموزان اکنون می‌توانند به صورت نامحدود و انعطاف‌پذیر به منابع آموزشی متنوع دسترسی داشته باشند و با توجه به سبک یادگیری و نیازهای فردی خود، فرآیند یادگیری را شخصی‌سازی کنند. بهره‌گیری از ابزارها و پلتفرم‌های آموزشی متنوع، از جمله ویدیوها و شبیه‌سازها؛ موجب غنی‌سازی تجربیات یادگیری دانش‌آموزان شده است».

انعطاف‌پذیری در آموزش

کد شماره (۱۳) در این باره بیان می‌کند: «تجربه آموزش مجازی در دوران همه‌گیری کووید-۱۹، تحولی بنیادین در روش‌های ارزشیابی دانش‌آموزان ایجاد کرده است. معلمان، با کنار گذاشتن رویکردهای سنتی ارزشیابی مبتنی بر آزمون‌های کاغذی، به سمت روش‌های متنوع‌تری روی آورده‌اند که بر ارزیابی جامع‌تر و عمیق‌تر یادگیری دانش‌آموزان تأکید دارد. اجرای پروژه‌های گروهی، ارائه‌های کلاسی، آزمایش‌های گروهی، تولید محتوا و دیگر فعالیت‌های تعاملی، فرصت‌های متنوعی را برای دانش‌آموزان فراهم آورده تا مهارت‌های مختلفی همچون کار گروهی، خلاقیت، تفکر انتقادی و حل مسئله را پرورش دهند. این رویکرد نوین ارزشیابی، علاوه بر تعمیق یادگیری، انگیزه و مشارکت دانش‌آموزان را نیز افزایش داده و به معلمان امکان می‌دهد تا آموزش را به صورت شخصی‌سازی شده و متناسب با نیازهای فردی هر دانش‌آموز ارائه دهند».

تغییر در روش‌های ارزشیابی

با توجه به یافته‌های ارائه شده، مدل نهایی پژوهش تحت عنوان «تجارب معلمان از آموزش پسا کرونا» تدوین شده است. این مدل، که در شکل ۱ ارائه شده است، نمایانگر ابعاد مختلف چالش‌ها و تحولات آموزشی در دوران پسا کرونا بر اساس تجارب معلمان است.

2022) همخوانی دارد. این تغییرات نه تنها در دوره همه گیری بلکه در دوران پسا کرونا نیز به عنوان یک چالش جدی در نظام آموزشی باقی مانده است. اختلال در روند آموزش، تغییرات بنیادین در سبک زندگی و محدودیت های اجتماعی موجب بروز مشکلات رفتاری در دانش آموزان شده و این امر ضرورت اتخاذ تدابیر مؤثر برای بهبود وضعیت را بیش از پیش نمایان می سازد. طراحی و اجرای برنامه های مداخله ای در راستای تقویت مهارت های اجتماعی و هیجانی، بهبود محیط های آموزشی و حمایت های روانشناختی از دانش آموزان، از جمله اقداماتی است که می تواند به ارتقای سلامت روان و بهبود عملکرد تحصیلی دانش آموزان در دوران پسا کرونا کمک کند.

یکی دیگر از مقوله های مهم در یافته های پژوهش حاضر، چالش های فناوری است که از دیدگاه معلمان شامل؛ مشکلات زیرساختی فناوری، عدم تسلط کافی معلمان به فناوری های روز، وابستگی بیش از حد دانش آموزان به تلفن همراه و عدم نظارت والدین بر دانش آموزان در فضای مجازی می باشد و تا حدودی با نتایج پژوهش های (Ganji et al., 2024; Mohebi-Amin & Mohebi-Amin, 2022; Batac et al., 2021; Salimi & Fardin, 2020; Alborzi et al., 2021; Maggio et al., 2018; Abbasi et al., 2019) هم راستا است. با وجود آن که فناوری آموزشی به عنوان یک ابزار مؤثر در تسهیل یادگیری شناخته شده است، چالش های مرتبط با آن همچنان به عنوان مانعی برای آموزش مؤثر مطرح می شود. وابستگی بیش از حد دانش آموزان به تلفن همراه و کاهش تعاملات حضوری آنان، منجر به افزایش مشکلات رفتاری، کاهش تعاملات اجتماعی و اختلالات خواب شده است. بنابراین، بهبود زیرساخت های فناوری، آموزش مداوم معلمان در حوزه سواد دیجیتال و افزایش آگاهی والدین در زمینه نظارت بر فرزندان، از جمله راهکارهای پیشنهادی برای رفع این چالش ها محسوب می شود.

همچنین یافته های پژوهش بیانگر این مهم است که معلمان در دوران پسا کرونا با چالش های گسترده ای در حوزه تدریس مواجه بوده اند. این چالش ها شامل؛ نیاز به آموزش های مستمر، مقاومت معلمان با سابقه در به کارگیری فناوری های جدید، دخالت بیش از حد والدین، ضعف در تولید محتوای و مشکلات ارزیابی دانش آموزان می باشد. نتایج این پژوهش در مقوله چالش های معلمان در تدریس تا حدودی با مطالعات (Gharti, 2023; Goudarzi et al., 2023; Razaq, 2021; Derakhshandeh et al., 2021; Koodkhoda & Nasti-Zaee, 2021; Sahabi et al., 2021; Hatami et al., 2021; Sadeghi & Dehghani, 2022; Dwivedi, 2021; Ng et al., 2023; Yekta & Heidari, 2021) همخوانی دارد. چالش های مذکور، علاوه بر تأثیر بر کیفیت آموزش و یادگیری، انگیزه و رضایت شغلی معلمان را نیز تحت تأثیر قرار داده است. بدین منظور، برگزاری دوره های آموزشی تخصصی، تأمین منابع آموزشی مناسب، ایجاد جوامع یادگیری حرفه ای و تقویت تعامل میان خانواده ها و مدارس از جمله راهکارهای پیشنهادی برای بهبود کیفیت تدریس و حمایت از معلمان است.

تحولات فرهنگی-اجتماعی نیز یکی از چالش های اصلی دوران پسا کرونا به شمار می آید. افزایش وابستگی دانش آموزان به والدین در انجام تکالیف، کاهش حس مسئولیت پذیری در میان دانش آموزان و انتظار پاسخگویی تمام وقت از سوی معلمان، از مهم ترین پیامدهای این تغییرات است. یافته های پژوهش در این زمینه تا حدودی با نتایج پژوهش های (Amirallah & Azadi, 2023; Ahmadabadi, 2021; Zhao et al., 2020; Crawford et al., 2020; Makvandi & Rahimipour, 2023) همخوانی دارد. این تحولات، علاوه بر تأثیر بر عملکرد تحصیلی دانش آموزان، مرز میان زندگی شخصی و حرفه ای معلمان را نیز دچار اختلال کرده و بر فرسودگی شغلی آنان افزوده است. بنابراین، طراحی برنامه های آموزشی جهت تغییر نگرش جامعه نسبت به نقش معلمان، تقویت مهارت های خودتنظیمی در دانش آموزان و افزایش آگاهی والدین درباره مسئولیت پذیری فرزندان، از جمله اقدامات ضروری برای ارتقای کیفیت آموزش است.

از دگر سو، یافته های پژوهش حاضر نشان می دهد که از دیدگاه معلمان، چالش های مرتبط با یاددهی-یادگیری دانش آموزان در دوران پسا کرونا شامل افت تحصیلی، یادگیری سطحی (دریافت منفعلانه)، کاهش توانایی تحلیل و تجزیه مسائل، عدم تسلط به مفاهیم پایه، مشکلات خوانداری و نوشتاری، و کاهش علاقه به مطالعه کتاب های غیردرسی است. که تا حدودی با یافته های پژوهش های (Javaheri et al., 2022; Abbasi et al., 2020; Gharari et al., 2020; Pak-Nejad et al., 2023; Ghasemi & Koodakha, 2023; and Hedayati & Roudbarky Kalari, 2022) همسویی دارد. بر اساس نظریه های یادگیری سازنده گرایی، یادگیری عمیق و پایدار مستلزم مشارکت فعال دانش آموزان در فرآیند یادگیری و تعامل مؤثر با معلمان، همکلاسی ها و محتوای آموزشی است. با این حال، آموزش مجازی با تمرکز بر انتقال یک سوپیه اطلاعات و محدودیت تعاملات اجتماعی، نه تنها موجب

کاهش انگیزه دانش‌آموزان شده، بلکه یادگیری را به سطحی‌ترین شکل خود تقلیل داده است. شیوه‌های آموزشی مورد استفاده در دوران همه‌گیری، به جای تسهیل یادگیری عمیق، موانع جدی در مسیر توسعه توانایی‌های شناختی دانش‌آموزان ایجاد کرده و آن‌ها را به حفظ سطحی مطالب واداشته‌اند، در نتیجه، توانایی تحلیل، استدلال و حل مسئله در دانش‌آموزان تضعیف شده است. کاهش عمق یادگیری و ضعف در مهارت‌های پایه، از جمله پیامدهای منفی آموزش مجازی محسوب می‌شود که بر عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان تأثیر قابل توجهی داشته است. بنابراین، برای بهبود کیفیت یادگیری و آموزش در دوران پسا کرونا، ضروری است که محیط‌های یادگیری فعال و تعاملی جایگزین شیوه‌های سنتی شده و با تمرکز بر رویکردهای مبتنی بر تعامل، مهارت‌های شناختی دانش‌آموزان تقویت شود.

در نهایت، پژوهش حاضر نشان می‌دهد که دوران پسا کرونا تحولات عمیقی را در نظام آموزشی ایجاد کرده است. تجهیز مدارس به فناوری‌های نوین، ارتقای سواد رسانه‌ای معلمان و دانش‌آموزان، ورود آموزش مجازی به حوزه تعلیم و تربیت، رویکرد چند رسانه‌ای به آموزش، انعطاف‌پذیری در فرآیند آموزش و تغییر در روش‌های ارزشیابی، از جمله این تحولات است. یافته‌های پژوهش تا حدودی با نتایج مطالعات (Mouratidou et al., 2020; Zarei Sheikhalaei & Javadipour, 2021; Brown et al., 2020; Langford & Damşa, 2020; Ross, 2020; Basilaia & Kvavadze, 2020; Ratten, 2023; Panda et al., 2021; Haji-Zadeh et al., 2021; Tang, 2023; Jomezai et al., 2023; Zhao et al., 2020; Hargreaves, 2021; Shrestha et al., 2022; Arab-Mokhtari, 2022) همخوانی دارد. با وجود فرصت‌هایی که این تحولات فراهم آورده‌اند، چالش‌هایی همچون شکاف دیجیتالی و نیاز به بازآموزی معلمان نیز همچنان مطرح است. بنابراین، تقویت زیرساخت‌های فناوری، بهبود کیفیت آموزش دیجیتال و تدوین سیاست‌های جامع در راستای حمایت از معلمان و دانش‌آموزان، برای بهبود وضعیت آموزش در دوران پسا کرونا ضروری به نظر می‌رسد.

References

- Abbasi, F., Hejazi, E., & Hakimzadeh, R. (2020). Primary school teachers' lived experiences of opportunities and challenges in teaching on the Student Educational Network (Shad): A phenomenological study. *Journal of Teaching Research*, 8(3), 1–24. [In persian]
- Alborzi, M., Mohammadi, M., Naseri Jehrami, R., Safiri, M., & Mirghafari, F. (2021). Primary school teachers' experiences of challenges in transitioning from traditional to virtual education during the COVID-19 pandemic. *Journal of Studies in Learning & Instruction*, 13(1), 1–19. <https://doi.org/10.22099/jsli.2021.6310> [In Persian]
- Alexander, B., Ashford-Rowe, K., Barajas-Murphy, N., Dobbin, G., Knott, J., McCormack, M., ... & Weber, N. (2019). *EDUCAUSE Horizon Report: Higher education edition*. Educause <https://eprints.qut.edu.au/233648/>
- Amrallah, O., & Azadi Ahmadabadi, Q. (2021). Identifying and prioritizing barriers to the virtual implementation of the official curriculum during the global outbreak of COVID-19 (From the perspective of teachers and school administrators in Tehran). *Curriculum Studies*, 16(61), 1–26. <https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.17354986.1400.16.61.1.4> [In persian]
- Arab Mokhtari, F. (2022). Primary school teachers' lived experiences of virtual education during the COVID-19 pandemic: A phenomenological study. *Teacher Education Policy Studies (Research in Teacher Education)*, 5(4), 9–31. <https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.26457725.1401.5.4.1.6> [In Persian]
- Ashouri Nalkiyashari, H. (2022). Analysis and examination of the consequences of the spread of virtual space on education and learning during the COVID-19 and post-COVID era: A meta-synthesis approach. *Journal of Educational and School Studies*, 11(3), 97–133. [In Persian]

- Basilaia, G., & Kvavadze, D. (2020). Transition to online education in schools during a SARS-CoV-2 coronavirus (COVID-19) pandemic in Georgia. *Pedagogical Research*, 5(4), 1-9. <https://doi.org/10.29333/pr/7937>
- Batac, K. I. T., Baquiran, J. A., & Agaton, C. B. (2021). Qualitative content analysis of teachers' perceptions and experiences in using blended learning during the COVID-19 pandemic. *International Journal of Learning, Teaching and Educational Research*, 20(6), 225-243. <https://doi.org/10.26803/ijlter.20.6.12>
- Betthäuser, B. A., Bach-Mortensen, A. M., & Engzell, P. (2023). A systematic review and meta-analysis of the evidence on learning during the COVID-19 pandemic. *Nature human behavior*, 7(3), 375-385. <https://doi.org/10.1038/s41562-022-01506-4>
- Brown, N., Te Riele, K., Shelley, B., & Woodroffe, J. (2020). Learning at home during COVID-19: Effects on vulnerable young Australians. *Peter Underwood Centre for Educational Attainment*.
- Chobdari, A., Nikkhou, F., & Fouladi, F. (2020). Psychological consequences of the novel coronavirus (COVID-19) in children: A systematic review. *Quarterly Journal of Educational Psychology*, 16(55), 55-68. <https://doi.org/10.22054/jep.2020.53306.3043>
- Crawford, J., Butler-Henderson, K., Rudolph, J., Malkawi, B., Glowatz, M., Burton, R., ... & Lam, S. (2020). COVID-19: 20 countries' higher education intra-period digital pedagogy responses. *Journal of applied learning & teaching*, 3(1), 1-20. <https://doi.org/10.37074/jalt.2020.3.1.7>
- Dumford, A.D.; Miller, A.L. (2018). Online learning in higher education: Exploring advantages and disadvantages for engagement. *J. Comput. High. Educ.* 2018, 30, 452-465. <https://doi.org/10.1007/s12528-018-9179-z>
- Dwivedi, A. K. (2021). Transcending Learning and Information Access by Academic Libraries in the perspective of Digital Accessibility and Policies in Higher education during Covid-19 in India, 7(1), 1-14. doi: [10.26761/IJRLS.7.1.2021.1362](https://doi.org/10.26761/IJRLS.7.1.2021.1362)
- El Rizaq, A. D. B. (2021). Education post Covid-19 pandemic: Teachers and learners construction. *Al-Ta Lim Journal*, 28(2), 180-190. <http://dx.doi.org/10.15548/jt.v28i2.699>
- Engzell, P., Frey, A., & Verhagen, M. D. (2021). Learning loss due to school closures during the COVID-19 pandemic. *PNAZ*, 118 (17), e2022376118. <https://doi.org/10.1073/pnas.2022376118>
- Fathi Azar, S., Golparvar, F., Mir Nasab, M. M., & Vahedi, S. (2017). A phenomenological study of behavioral problems in high school students: Emotional-social and academic challenges. *Applied Counseling*, 6(2), 53-72. <https://doi.org/10.22055/jac.2017.19931.1355>
- Folkman, A. K., Josefsson, K. A., & Fjetland, K. J. (2023). Norwegian teachers' experiences with distance teaching and online schooling during the covid-19 pandemic. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 67(3), 447-462. <https://doi.org/10.1080/00313831.2021.2021445>
- Ganji, M. F., Malvajerd, A. J., Moradi, A., Amanollahi, A., Ansari-Moghaddam, A., & Ghafouri, H. B. (2024). Teachers and managers experiences of virtual learning during the COVID-19 pandemic: A qualitative study. *Heliyon*, 10(2), 1-13. <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2024.e24118>
- Gharti, L. (2023). Challenges of Online Learning in the Post Covid-19 Era: Lived Experiences of Teachers in Remote Nepal. *English Language Teaching Perspectives*, 8(1-2), 80-96. <http://dx.doi.org/10.3126/eltp.v8i1-2.57861>

- Ghasemi, S. A., & Kadhodā, M. (2023). Exploring primary school teachers' lived experiences of the causes of students' academic decline in virtual education during the COVID-19 pandemic. *New Approach to Children's Education*, 5(1), 59–70. <https://doi.org/10.22034/naes.2022.365122.1278> [In Persian]
- Goudarzi, E., Hasanvand, S., Raoufi, S., & Amini, M. (2023). The sudden transition to online learning: Teachers' experiences of teaching during the COVID-19 pandemic. *Plos one*, 18(11), e0287520. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0287520>
- Hajizadeh, A., Azizi, G., & Keyhan, J. (2021). Analyzing opportunities and challenges of virtual education during the COVID-19 pandemic: A virtual education development approach in the post-COVID era. *Teaching Research*, 9(1), 174–204. <https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.24765686.1400.9.1.9.1> [In Persian]
- Hargreaves, A. (2021). What the COVID-19 pandemic has taught us about teachers and teaching. *Facets*, 6(1), 1835-1863. <http://dx.doi.org/10.1139/facets-2021-0084>
- Hatami, KH., Nikpay, I., & Farahbakhsh, S. (2021). Proposing a model for empowering teachers in the field of virtual education during the COVID-19 pandemic. *Educational Research*, 9(43), 182–197. [In Persian]
- Hedayati, F. and Rodbaraki Kelari, B. (2022). Post-Covid 19 education: We cannot return to the world as it was before. *A new approach to children's education quarterly*, 4(2), 34-39. <https://doi.org/10.22034/naes.2021.314626.1159> [In Persian]
- Hodges, C. B., Moore, S., Locke, B. B., Trust, T., & Bond, M. A. (2024). The difference between emergency remote teaching and online learning. In *Handbook of Research in Online Learning: Insights and Advances* (pp. 511–522). Brill. https://doi.org/10.1163/9789004702813_021
- Hyun, J. S., & Park, C. J. (2020). Research Analysis on STEAM Education with Digital Technology in Korea to Prepare for Post-Corona Era Education. *International Journal of Contents*, 16(3), 101-110. <https://doi.org/10.5392/IJoC.2020.16.3.101>
- Ingram, J., Hand, C. J., & Maciejewski, G. (2021). Social isolation during COVID-19 lockdown impairs cognitive function. *Applied Cognitive Psychology*, 35(4), 935-947. <https://doi.org/10.1002/acp.3821>
- Irawan, A. W., Dwisona, D., & Lestari, M. (2020). Psychological impacts of students on online learning during the pandemic COVID-19. *KONSELI: Jurnal Bimbingan dan Konseling (E-Journal)*, 7(1), 53-60. <http://dx.doi.org/10.24042/kons.v7i1.6389>
- Javaheri, A., Vakili, M., & Esmaeili, A. (2022). Students' lived experiences of challenges in returning to school during the COVID-19 pandemic. *Quarterly Journal of Psychology Growth*, 11(6), 165–174.
- Jogezai, N. A., Koroleva, D., & Baloch, F. A. (2023). Teachers' digital competence in the post COVID-19 era: The effects of digital nativeness, and digital leadership capital. *Contemporary Educational Technology*, 15(4), ep466. <https://doi.org/10.30935/cedtech/13620>
- Kadhodā, S., & Nasti Zāyi, N. (2021). The relationship between teachers' information literacy and attitudes toward virtual learning during the COVID-19 pandemic. *Educational Technology*, 16(1), 135–146. <https://doi.org/10.22061/tej.2021.7936.2598>

- Langford, M., & Damşa, C. (2020). Online Teaching in the Time of COVID-19. *Centre for Experiential Legal Learning (CELL), University of Oslo*. Available online: <https://khrono.no/files/2020/04/16/report-university-teachers-16-april-2020>.
- Mohammadi Amin, A., & Mohammadi Amin, S. (2022). Narrative of primary school teachers' practical knowledge content in the post-COVID era. *Research in Primary Science Education*, 4(8), 24–37. [In Persian]
- Mokondi, M., & Rahimi Pour, A. (2023). Exploring opportunities and challenges of teaching on the Student Educational Network (Shad) based on teachers' lived experiences. *Educational Sciences and Counseling Research*, 15, 150–176.
- Mouratidou, K., Karamavrou, S., Karatza, S., & Schillinger, M. (2020). Aggressive and socially insecure behaviors in kindergarten and elementary school students: A comparative study concerning gender, age and geographical background of children in Northern Greece. *Social Psychology of Education*, 23, 259–277. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1007/s11218-019-09536-z>
- Ng, D. T. K., Leung, J. K. L., Su, J., Ng, R. C. W., & Chu, S. K. W. (2023). Teachers' AI digital competencies and twenty-first century skills in the post-pandemic world. *Educational technology research and development*, 71(1), 137–161. <https://doi.org/10.1007/s11423-023-10203-6>
- Olcek, G., Celik, İ., & Basoglu, Y. (2022). The impact of the COVID-19 pandemic on audiology students in Turkey: E-learning, knowledge of tele-audiology, psychological and social status and personal development. *Turkish Online Journal of Distance Education*, 23(1), 19–42. <https://doi.org/10.17718/tojde.1050339>
- Paknezhad, H., Esmaeili, B., & Narimani, M. (2023). Challenges of face-to-face education in the post-COVID era from the perspective of teachers. *Journal of Teaching Research*, 11(2), 215–233. <https://doi.org/10.22034/trj.2023.62867>
- Panda, P. K., Gupta, J., Chowdhury, S. R., Kumar, R., Meena, A. K., Madaan, P., ... & Gulati, S. (2021). Psychological and behavioral impact of lockdown and quarantine measures for COVID-19 pandemic on children, adolescents and caregivers: a systematic review and meta-analysis. *Journal of Tropical Pediatrics*, 67(1), 1–13. <https://doi.org/10.1093/tropej/fmaa122>
- Ratten, V. (2023). The post-COVID-19 pandemic era: Changes in teaching and learning methods for management educators. *The International Journal of Management Education*, 21(2), 100777. <https://doi.org/10.1016/j.ijme.2023.100777>
- Ross, D. A. (2020). Creating a “quarantine curriculum” to enhance teaching and learning during the COVID-19 pandemic. *Academic Medicine*, 95(8), 1125–1126. <https://doi.org/10.1097/acm.0000000000003424>
- Sadeghi, Z., & Dehghani Marziyeh, M. (2022). Exploring primary school teachers' experiences of virtual education during the COVID-19 pandemic: A phenomenological study. *Quarterly Journal of Theory and Practice in Curriculum Studies*, 19(10), 163–204. [In Persian]
- Sahebi, S., Rozeh, T., & Elyasi, F. (2022). A three-sided narrative of the primary school curriculum during the COVID-19 pandemic. *Curriculum and Learner-Centered Education*, 1(4), 32–39. <https://doi.org/10.22034/cipi.2022.50912.1035>
- Salimi, S., & Fardin, M. A. (2020). The role of COVID-19 in virtual education, with an emphasis on opportunities and challenges. *Quarterly Journal of Research in School and Virtual Learning*, 8(2), 49–60. <https://doi.org/10.30473/etl.2020.53489.3249> [In Persian]

- Samadi, N. (2021). Analysis and examination of the educational consequences of the expansion of virtual space in the COVID-19 and post-COVID era on students in the country. *New Strategies in Psychology and Educational Sciences*, 3(9), 14–25. [In Persian]
- Shrestha, S., Haque, S., Dawadi, S., & Giri, R. A. (2022). Preparations for and practices of online education during the Covid-19 pandemic: A study of Bangladesh and Nepal. *Education and information technologies*, 27(1), 243-265. <https://doi.org/10.1007/s10639-021-10659-0>
- Tang, K. H. D. (2023). Impacts of COVID-19 on primary, secondary and tertiary education: a comprehensive review and recommendations for educational practices. *Educational Research for Policy and Practice*, 22(1), 23-61. <https://doi.org/10.1007/s10671-022-09319-y>
- Todd, R. W. (2020). Teachers' perceptions of the shift from the classroom to online teaching. *International Journal of TESOL Studies*, 2(2), 4-16. <https://doi.org/10.46451/ijts.2020.09.02>
- Yang, C. H. (2020). Exploring the Possibilities of Online Learning Experiences. Unpublished doctoral dissertation. Teachers College. *Columbia University*. <https://doi.org/10.7916/d8-w5w6-yx77>.
- Yekta, M. R., & Heydari, S. (2021). Lived experiences of private school teachers in Isfahan regarding primary school students' problems in online classes during the COVID-19 pandemic. *Applied Educational Leadership*, 2(3), 23–30. <https://doi.org/10.22098/ael.2021.1434> [In Persian]
- Zamani, M. (2023). Perceptions of faculty members and students on higher education transformations in the post-COVID era. *Quarterly Journal of New Paradigms in Educational Research*, 1(2), 113–136. [In Persian]
- Zarei Sheikhalayi, S. F., & Javadipour, M. (2022). Primary school teachers' lived experiences of digital competencies required for the post-COVID era: A phenomenological study. *Curriculum Studies Research*, 12(2), 173–201. <https://doi.org/10.22099/jcr.2023.6961> [In Persian]
- Zhao, Y. (2020). COVID-19 as a catalyst for educational change. *Prospects*, 1-5. <https://doi.org/10.1007/s11125-020-09477-y> [In Persian]